

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Навчально-науковий інститут агротехнологій, селекції та
екології**

**Кафедра екології, збалансованого природокористування та захисту
довкілля**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «Оцінка стану екологічного контролю за станом
об'єктів водного і повітряного середовища у структурі
Національної поліції України»**

Виконала: здобувачка вищої освіти
СВО Магістр за освітньо-професійною
програмою Агроекологія
спеціальності 101 Екологія

Погоріла Валентина Валентинівна

Керівник: _____
(ПП, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент: _____
(ПП, науковий ступінь, вчене звання)

Полтава – 2022 року

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Вступ України до Ради Європи накладає на державу певні обов'язки у галузі забезпечення екологічних прав громадян та вироблення стратегії державної екологічної політики. Залучення правоохоронних органів у процес боротьби з екологічними правопорушеннями, постановка завдань з виявлення, запобігання та припинення екологічних правопорушень передбачає посилення ролі поліції як функціональної частини правоохоронної системи в цілому.

Слід зазначити, що проблема охорони навколишнього природного середовища, а нині забезпечення екологічної безпеки розглядається вченими-правознавцями як одна з основних і постійних функцій держави. Виходячи із значимості розробки даної проблеми, сьогодні потрібні значні зусилля як від практичних працівників: суддів, прокурорів, екологів, поліцейських, покликаних втілювати природоохоронне законодавство у життя, так і від юристів-науковців, які розробляють питання природоохоронного законодавства з метою його подальшого удосконалення.

Отже, адміністративно-правові заходи забезпечення екологічної безпеки, які застосовуються поліцією спеціальному дослідженню фактично не піддавалися, а питання охорони навколишнього природного середовища у діяльності поліції є фрагментарними.

Мета та задачі дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз адміністративно-правових заходів забезпечення екологічної безпеки, які застосовуються у діяльності Національної поліції, а також розробка нових науково обґрунтованих положень і рекомендацій, спрямованих на удосконалення чинного законодавства України, підвищення організаційних основ Управління авіації та поліції на воді (далі – УАПВ, Управління) у зазначеній сфері в умовах реформування українського суспільства в цілому.

Відповідно до зазначеної мети визначені наступні завдання:

- вивчити та узагальнити наукові дослідження з даної проблеми в сучасних умовах;

- здійснити ретроспективний аналіз діяльності Управління по забезпеченню екологічної безпеки та її реалізації в сучасних умовах;
- заповнити певною мірою існуючі прогалини у адміністративно-правовій науці з питань забезпечення екологічної безпеки;
- виробити на підставі проведеного аналізу пропозиції щодо удосконалення діяльності УАПВ у галузі забезпечення екологічної безпеки з метою поліпшення його діяльності.

Об'єктом дослідження є Управління авіації та поліції на воді Національної поліції України у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Предмет дослідження нормативно-правова база, що регламентує охорону навколишнього природного середовища.

Методи дослідження. Дослідження даної проблеми дозволяє глибше проникнути у її сутність. Змістом наукових пошуків у цій галузі є осмислення і аналіз основних ознак, підстав і процедур застосування заходів із забезпечення екологічної безпеки, визначення меж їх застосування. Тому в кваліфікаційній роботі зроблена спроба цілісного осмислення змісту і сутності екологічної безпеки у їх статичному і динамічному станах.

Відповідно до мети та завдань дослідження в роботі використана сукупність методів наукового пізнання. Головним у цій системі виступає загальнонауковий діалектичний метод, що дає можливість дослідити проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми, здійснити системний аналіз правових розпоряджень у сфері, яка є предметом дослідження. Системно-структурний та порівняльно-правовий методи дозволили дослідити питання адміністративно-юрисдикційної діяльності у сфері протидії екологічним правопорушенням, інформаційно-аналітичного забезпечення та планування, а також проблеми взаємодії державних правоохоронних органів та недержавних громадських організацій. **Використання соціологічного та статистичного методів дозволило узагальнити практику, проаналізувати емпіричну інформацію, щодо теми магістерської роботи.** Історико-правовий метод застосовувався для вивчення становлення та подальшого розвитку діяльності поліції по протидії екологічним

правопорушенням. За допомогою формально-юридичного методу було досліджено зміст правових норм, які передбачають адміністративну відповідальність за порушення законодавства у даній сфері, сформульовано пропозиції щодо їх удосконалення.

Емпіричну основу дослідження складають матеріали конкретної діяльності Управління авіації та поліції на воді Національної поліції України у боротьбі з екологічними правопорушеннями.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні системи адміністративно-правових заходів забезпечення екологічної безпеки, які застосовуються поліцією на сучасному етапі. Це зумовлено недостатністю теоретичних розробок багатьох аспектів даної проблеми. Відсутність достатньо повного аналізу суспільних процесів, пов'язаних із забезпеченням екологічної безпеки, наукового обґрунтування ефективності шляхів та форм їх правової регламентації спонукає співробітників водної поліції у багатьох випадках здійснювати самостійний пошук для того, щоб знайти вірну відповідь на те чи інше питання, що часом призводить до певних помилок у практичній діяльності.

У цьому зв'язку здійснено комплексне дослідження ефективності застосування Управлінням адміністративно-правових заходів із забезпечення екологічної безпеки та вирішує низку питань, які раніше не були предметом вивчення, приходять до нових узагальнень, висновків та ідей.

Обґрунтовано, що забезпечення екологічної безпеки є одним із змістовних елементів екологічної функції держави, та, як соціально-правове явище, знаходиться у чіткому співвідношенні з громадським порядком, правопорядком, законністю, суспільною і державною безпекою, особистою безпекою громадян, благоустроєм.

Визначено, що правова основа екологічної безпеки містить систему нормативно-правових актів різної юридичної сили, що регулюють дані відносини;

Набула подальшого розвитку система засобів адміністративно-правового забезпечення екологічної безпеки, які застосовуються поліцією.

Виявлено фактори і шляхи, що сприяють підвищенню ефективності діяльності поліції із забезпечення екологічної безпеки.

Практичне і теоретичне значення одержаних результатів полягає у тому, що здійснений аналіз діяльності Управління щодо забезпечення екологічної функції держави дозволяє розробити ефективну і успішно функціонуючу систему боротьби з екологічними правопорушеннями, що може вивести на новий якісний рівень систему державних заходів, які гарантують права людини на сприятливе довкілля.

РОЗДІЛ 1

ДОСВІД ПОЛІЦЕЙСЬКИХ СТРУКТУР ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН В ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Реалії сьогодення свідчать, що одним із факторів, який визначає розвиток демократичної правової держави, є стабільний стан охорони навколишнього природного середовища та зміцнення екологічної безпеки як важливої складової національної безпеки [1], і пов'язані з цим процеси, які підвищують ефективність функціонування усіх сфер державного і суспільного життя.

Аналіз законодавчої діяльності в Україні за останні роки свідчить про те, що стан правового регулювання відносин у сфері екологічної безпеки тісно пов'язаний з розширенням та поглибленням євроінтеграційних зв'язків у напрямку розвитку всеосяжної системи міжнародної екологічної безпеки.

У Конституції України право громадян на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище, забезпечення належного стану екологічної безпеки визнано обов'язком держави [37], реалізація якого безпосередньо залежить від ефективної діяльності правоохоронних органів, у тому числі і органів Національної поліції.

Діяльність Національної поліції в цілому та окремих її підрозділів виступає умовою належного забезпечення державою екологічної безпеки, захисту прав та свобод особи. У зв'язку з цим, наукові дослідження та практичні напрацювання, спрямовані на формування вітчизняної правової системи європейського зразка, вдосконалення адміністративно-правового забезпечення функціонування поліції в природоохоронній сфері є актуальною потребою сьогодення, адже її вирішення забезпечить розвиток сектору екологічної безпеки в країні.

Центральні органи виконавчої влади, зокрема Національна поліція України є важливою складовою частиною загальної системи регулювання відносин, які виникають у сфері взаємодії суспільства і природи. Вони реалізують державну політику в галузі охорони навколишнього природного

середовища та екологічної безпеки, захисту населення і природного середовища від негативного впливу господарської діяльності. Здійснюючи регулюючу діяльність у цій сфері суспільних відносин, центральні органи виконавчої влади повинні керуватись Конституцією України і законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України. Сформована наразі система органів виконавчої влади, що функціонують у сфері охорони навколишнього природного середовища, є досить складною та поділяється на різні ланки, кожна з яких має своє призначення, повноваження щодо прийняття рішень із питань охорони довкілля, екологічної безпеки, використання природних ресурсів [59]. Для одних міністерств та відомств природоохоронна діяльність є головною, домінуючою функцією. Для інших органів виконавчої влади природоохоронна діяльність є тільки складовою частиною основних функцій при реалізації державної екологічної політики. Загалом, завданням державного регулювання є забезпечення пріоритету права людини на безпечне життя.

Особливе місце серед органів виконавчої влади в сфері забезпечення екологічної безпеки в країні займають органи Національної поліції України. Їх законодавець відніс до органів загального призначення, тому як здійснення діяльності та реалізація владних повноважень у сфері забезпечення екологічної безпеки для органів Національної поліції не є основними.

Відповідно до закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 [48] та Положення про Національну поліцію, що затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [49], загальносистемними завданнями поліції як «органу виконавчої влади, який служить суспільству ...» є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Крім того, відповідно до ст. 23 закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює такі повноваження, які можна віднести до сфери забезпечення екологічної безпеки, а саме [48]: здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях; вживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема, домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я; здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів.

Треба визнати, що діяльність із забезпечення екологічної безпеки та природоохорони в основному здійснюють підрозділи поліції на воді та інші підрозділи превентивної діяльності.

На жаль, низький рівень екологічної свідомості суспільства спричинив деградацію довкілля України, забруднення поверхневих і підземних вод, повітря та земель нагромадження у великих обсягах шкідливих, у тому числі високотоксичних, відходів виробництва. З огляду на це вагомого значення набуває налагодження оптимальних взаємозв'язків між економікою і навколишнім середовищем задоволенням потреб суспільства та захистом довкілля.

Вихід із екологічної кризи, що триває в Україні, можливий через екологічне оновлення устаткування, інфраструктури виробництва, реформування системи управління охороною навколишнього природного середовища та надання більших повноважень, удосконалення законодавчо-правового й економічного механізмів регулювання природоохоронної діяльності, використання природних ресурсів та їх відходів.

Формування ефективної системи управління охороною довкілля неможливе без вивчення зарубіжного досвіду – порівняльного аналізу даних, виявлення специфічних особливостей і причин, які визначають вибір конкретних механізмів управління.

Водночас екологічні новації стосуються кожного з нас, адже визначають, наприклад, яку воду ми будемо пити: чисту або забруднену недобросовісними підприємцями. Також — чи побачать наші правнуки багату природу або торговці знищать червонокнижні підсніжники, фермери переорють заповідний ландшафт, а браконьєри знищать популяцію водних біоресурсів.

Тож центральні органи управління, зокрема Національна поліція України з екологічного контролю мають працювати за зразком екологічної поліції зарубіжних країн.

1.1 Досвід поліцейських структур Федеративної Республіки Німеччина в організації екологічної безпеки

Поліція безпеки на водоймах – підрозділ поліції федеральних земель, які контролюють дотримання правил судноплавства. До ряду обов'язків поліції входить прикордонний контроль в портах, пошук і затримання порушників природоохоронного законодавства у внутрішніх водах і в межах 12-мильної зони та екологічний контроль.

Для виконання завдань в територіальних та міжнародних водах Федеральна поліція Німеччини використовує кораблі Bredstedt, Neustrelitz, Bad Düben, Bad Bramstedt, Bayreuth і Eschwege та патрульні катери Altmark, Börde, Prignitz, Rhön 2, Uckermark і Rettin.

До функцій WSP належать здійснення прикордонного контролю в портах, забезпечення природоохоронного законодавства у внутрішніх та територіальних водах, при цьому з указаних питань WSP взаємодіє з береговою охороною держави та екологічний контроль на водоймах. Інтенсивний комерційний рух і збільшення кількості прогулянкових човнів вимагають постійного контролю з боку поліції. У разі аварійних подій на воді поліцейські несуть відповідальність за попередження про подію інших суден.

Однією з особливостей службової діяльності WSP є те, що у зв'язку з специфікою роботи на воді та з метою ефективнішого забезпечення правопорядку на водоймах, підрозділи WSP однієї федеральної землі мають юрисдикцію на території іншої землі (наприклад, WSP Гамбурга відповідає за ділянку річки Ельба, що охоплює землі Мекленбург-Передня Померанія, Нижня Саксонія, Шлезвіг-Гольштейн, і Гамбург).

Для виконання завдань в територіальних та міжнародних водах підрозділи поліції на воді використовують плавзасобів різного класу, зокрема великі патрульні судна, середні та малі патрульні катери, катери типу «RIB», буксири та гідроцикли.

Рис. 1. Плавзасоби для виконання завдань в територіальних та міжнародних водах ФРН

1.2. Досвід поліцейських структур Ірландія в організації екологічної безпеки

Поліція Ірландії – національний правоохоронний орган Ірландії. Garda Síochána – це громадська організація, в якій працюють понад 14,5 тис. поліцейських і цивільних осіб.

Водний підрозділ Garda є одним з підрозділів служби оперативної підтримки, які надають спеціалізовану підтримку поліції по всій країні. До підрозділів оперативної підтримки також належать кінологи, кінна поліція та підрозділ авіаційної підтримки.

Водний підрозділ Garda забезпечує оперативну підтримку Garda Síochána і здійснює пошукові операції як для підрозділів Гарда, так і інших організацій в морському середовищі та небезпечних місцях. Підрозділ складається з двох оперативних груп, які базуються в поліцейських станціях Атлон Гарда, Західний Міт, Сантрі Гарда та Дублін відповідно.

Підрозділ регулярно залучається для проведення розслідувань убивств і тяжких злочинів, пошуку зниклих безвісти і встановлення доказів, а також проведення спеціальних поліцейських операцій.

Крім підводних пошуків, поліцейські здійснюють постійне патрулювання водних об'єктів та ірландського узбережжя. Це включає в себе контроль за дотриманням морського законодавства і охорону масових заходів, що відбуваються на воді або поблизу водойм, а також забезпечення природоохоронного (екологічного) законодавства.

Також водний підрозділ Гарда постійно проводить тактичні навчання та операції з іншими підрозділами оперативного забезпечення поліції та інших організацій установ, таких як Ірландська берегова охорона, Ірландська митна служба, Ірландська військово-морська служба (NSDS), Пожежна команда і Громадянська оборона. Цей тип міжвідомчого навчання покращує експлуатаційні навички і дає можливість поліпшити взаємодію у разі надзвичайних подій та екстрених ситуацій.

На сьогодні для виконання завдань водні підрозділи Гарда використовують 15 плавзасобів різного класу, зокрема середні патрульні катери і катери типу «RIB», а також поліцейські гідроцикли.

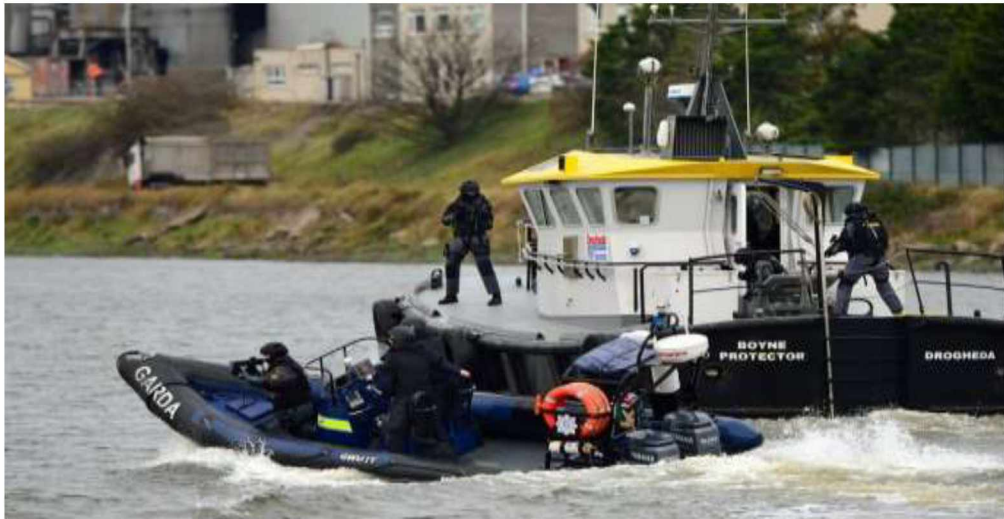

Рис. 2. Плавзасоби для виконання завдань водних підрозділів Ірландії

1.3. Досвід поліцейських структур Австралії в організації екологічної безпеки

Командування морського району, раніше водна поліція, відповідає за всі прибережні райони і до 200 морських миль. Поліцейські судна та персонал розташовані у важливих комерційних і державних портах.

До складу підрозділу входять: оперативний підрозділ; підрозділ морської розвідки; офіцери з питань морської злочинності; дайвери; детективи та група оперативної морської підтримки тощо.

До основних обов'язків належать: зменшення кількості злочинів в морі;

- захист життя і майна на воді; спостереження за водними явищами;
- координація пошуку і порятунку біля узбережжя; проведення дайвінг-операцій і підводних пошуків безвісти зниклих осіб і доказів; протидія екологічним злочинам на воді; посилення безпеки та відповідальності.

Федеральна поліція Австралії (AFP) є національним і головним федеральним правоохоронним органом в уряді Австралії з функціями розслідування злочинів і захисту національної безпеки в Співдружності Австралії.

В кожному підрозділі функціонують підрозділи водної поліції (далі – МАС), які відповідають за всі прибережні райони та територіальні води на відстані до 200 морських миль від берега. Поліцейські дільниці з суднами та персоналом розташовані в усіх важливих комерційних і державних портах.

Підрозділи МАС експлуатують спеціально розроблені для поліції 23-метрові патрульні судна, спеціалізовані пошукові судна із сучасним навігаційним, комунікаційним та пошуковим обладнанням. Водночас найбільшу частину поліцейських плавзасобів складають середні (до 12 метрів) та маломірні (до 6 метрів) надувні човни з жорстким корпусом типу RIB, а також гідроцикли.

Рис. 3. Плавзасоби для виконання завдань водних підрозділів Австралії.

1.4. Досвід поліцейських структур Королівства Бельгія в організації екологічної безпеки

Бельгія – країна зі складу митно-економічного союзу під назвою Бенілюкс. Королівство Бельгія – держава у Західній Європі, що знаходиться на узбережжі Північного моря. Крім того, в Бельгії дуже густа сітка річок.

Підрозділ судноплавної поліції створений на базі реорганізованої морської поліції. До основних місій відносяться: контроль за дотриманням законів і правил на воді, а також на борту суден; прикордонний (екологічний) контроль; патрулювання водних шляхів; протидія захоплення плавзасобів; адміністративні функції у складі поліції; спеціалізована підтримка третіх осіб.

Підрозділ судноплавної поліції має п'ять секцій, команду технічної підтримки (TST) та морський інформаційний центр (MIC).

На додаток до класичного поліцейського обладнання, поліція навігації має: різні типи човнів; детектор наркотиків; вантажний мобільний рентгенівський сканер; сонар; біорадар; дистанційно керуючий транспортний засіб (ROV).

Рис. 4. Плавзасоби для виконання завдань водних підрозділів Королівства Бельгія

1.5 Досвід поліцейських структур Канади в організації екологічної безпеки

Королівська канадська кінна поліція є федеральною і національною поліцією Канади. RCMP забезпечує правоохоронну діяльність на федеральному рівні. Також забезпечує провінційну поліцейську діяльність у восьми провінціях Канади (крім, Онтаріо і Квебека, де діє місцева провінційна поліція).

RCMP стежить за внутрішніми водами Канади, в тому числі територіальним морем і прилеглої зоною, а також за Великими озерами і морським шляхом Святого Лаврентія. Управління федеральних служб RCMP відповідають і за забезпечення дотримання канадських природоохоронних (екологічних), рибальських, митних та імміграційних законів. У провінціях і муніципалітетах, де RCMP здійснює охорону контрактів, підрозділи стежать за прісноводними озерами та річками.

Для вирішення цих завдань RCMP управляє підрозділом морської поліції. Відповідні повноваження: здійснення патрулювань річок, озер та океанів; проведення профілактичних лекцій з власниками човнів щодо недопущення крадіжок із плавзасобів; розслідування злочинів відповідно до

їхньої компетенції; здійснення пошуку та порятунку людей; співпрацюють з береговою охороною Канади та США; Департаментом прикордонної служби; проведення профілактичних заходів в школах та публічних виставках з питань безпеки водних ресурсів; забезпечення дотримання Кримінального кодексу, законів про рибальство, про судноплавство.

Підрозділи RCMP експлуатують майже 400 плавзасобів, з яких 5 спеціальних швидкісних патрульних суден (до 19,8 м), 377 плавзасобів різного розміру, як середні (до 12 метрів) та маломірні (до 6 метрів) надувні човни з жорстким корпусом типу RIB, а також каное.

Рис. 5. Плавзасоби для виконання завдань водних підрозділів Канади

1.6. Досвід поліцейських структур Нідерланд в організації екологічної безпеки

Ще одна країна зі складу митно-економічного союзу «Бенілюкс» це Королівство Нідерландів або Нідерланди, які є суверенною державою, що знаходиться на заході Європи на березі Північного моря.

Поліція в Нідерландах або Національна поліція забезпечує дотримання законів у країні, зокрема, забезпечення публічної безпеки та порядку, а також надання допомоги. До складу Національної поліції входить 10 регіональних

підрозділів та центрального офісу. У разі кризи поліція взаємодіє з рятувальниками та службами швидкої допомоги, а також іншими державними органами у відповідному регіоні. Регіональні підрозділи виконують усі оперативні завдання, за виключенням тих, що потребують спеціальних знань та навичок.

Підрозділ водної поліції контролює комерційні та прогулянкові судна, головним чином на артеріальних водах і великих просторах відкритих вод. Також, підрозділ надає допомогу у випадку аварій і розслідують зіткнення, інші види нещасних випадків і екологічні правопорушення. Підрозділ діє вздовж узбережжя та у прибережних водах шляхом надання допомоги та аварійних служб у Північному морі.

Рис. 6. Плавзасоби для виконання завдань водних підрозділів Нідерландів

1.9 Досвід поліцейських структур Італійської Республіки в організації екологічної безпеки

Поліцейські служби Італії складаються із 5-ти національних корпусів: державна поліція, карабінери, фінансова поліція, -пенітенціарна поліція, державний лісовий корпус, до яких також додаються місцеві поліцейські підрозділи.

Державний лісовий корпус відноситься до Міністерства сільськогосподарської, харчової та лісової політики, має функції судової поліції і відповідає за громадську безпеку, допомагає забезпечувати

громадський порядок в основному поза міськими зонами, є цивільною структурою. Особливе призначення державного лісового корпусу – це захист навколишнього середовища: контроль за дотриманням норм ландшафту, будівництва будівель, контроль за утилізацією відходів, за безпекою продуктів харчування, захист тварин, контроль за продажем рідкісних тварин, припинення браконьєрства, контроль за збором і продажем грибів, трюфелів та інших натуральних продуктів, охорона вод і інше.

Морська поліція як структурний підрозділ державної поліції Італії, діяльність якого спрямована на забезпечення мирного і впорядкованого, а також безпечного здійснення діяльності в портових, державних і територіальних морських районах: патрулювання водних територій; контроль за виконанням законів про рибальство; протидія забрудненню суднами води; виконання правил переміщення судів в портових зонах; протидія екологічним злочинам; превентивні заходи на воді; взаємодія з керівниками портових установ тощо.

Рис.7. Плавзасоби для виконання завдань водних підрозділів Італії

1.8 Досвід поліцейських структур Великої Британії в організації екологічної безпеки

Правоохоронні органи Великої Британії організовані окремо на території кожної окремої правової системи Сполученого королівства: Англії та Уельсу, Північної Ірландії та Шотландії. Велика частина обов'язків із підтримання правопорядку лежить на співробітниках поліції регіональних поліцейських служб, що відносяться до однієї зі згаданих юрисдикцій. На додаток до цих регіональних служб існують і загальнобританські агентства, такі як Національне кримінальне агентство, а також спеціалізовані підрозділи, які є частиною деяких територіальних поліцейських сил (Управління спеціальних операцій Служби столичної поліції, Британська транспортна поліція тощо).

Морський підрозділ поліції Великої Британії, котрий здійснює: пошук і порятунок осіб; проводить підводні роботи у водоймах, у тому числі пошук в обмеженому просторі (каналізація, тощо); патрулювання прибрежних територій в морі (до 12 морських миль у море); відпрацювання берегової лінії; надання допомоги постраждалим під час повені; співпраця з іншими правоохоронними органами Анлії (митні оргнами, Міграційна служба, Королівський флот); протидія наркозлочинності (обшук суден) тощо.

Рис.8. Плавзасоби для виконання завдань водних підрозділів Великої Британії

РОЗДІЛ 2.

ЗАКОНОДАВЧІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АВІАЦІЇ ТА ПОЛІЦІЇ НА ВОДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ. СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ

З метою виявлення і припинення правопорушень, які вчиняються на морському, річковому та повітряному транспорті або за допомогою таких транспортних засобів, у тому числі дистанційно керованих, які впливають на криміногенну ситуацію в державі та в окремих регіонах; зміцнення публічної безпеки та порядку органами поліції на об'єктах інфраструктури морського, річкового та повітряного транспорту на території держави у липні 2017 року у структурі центрального органу управління поліції створено підрозділ – Управління авіації та поліції на воді (далі – УАПВ, Управління) до складу якого входять відділ організації діяльності підрозділів поліції на воді, відділ підготовки та застосування авіації, відділ організації застосування безпілотних літальних апаратів та відділ організаційно-методичного забезпечення.

Відповідно до законодавства України підрозділ здійснює виконання завдань покладених на поліцію на водних об'єктах, об'єктах інфраструктури водного, повітряного транспорту, а також координує діяльність відповідних підрозділів поліції.

У своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, нормативними актами Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, а також іншими нормативно-правовими актами, у тому числі Міністерства внутрішніх справ України, організаційно-розпорядчими актами Національної поліції України. Діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства та безперервності. Діяльність Управління контролюється та координується Головою Національної поліції України.

Основними завданнями УАПВ є :

1. Організація та участь у забезпеченні реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

2. Організаційно-методичне забезпечення службової діяльності підрозділів авіації та поліції на воді територіальних органів Національної поліції України щодо виявлення та припинення правопорушень, які вчиняються на водних об'єктах, інфраструктурі водного та повітряного транспорту.

3. Сприяння в межах компетенції органам і підрозділам поліції в проведенні поліцейських операцій та спеціальних поліцейських операцій, припиненні діяльності організованих груп або злочинних організацій на території держави.

Управлінням упродовж 2018 - 2022 років в межах повноважень уживалося заходів для виконання завдань на пріоритетних напрямках діяльності Національної поліції, з урахуванням концептуальних вимог, визначених Стратегією розвитку Міністерства внутрішніх справ України.

Додатково з метою належного забезпечення публічної безпеки та порядку на водних об'єктах України, підвищення оперативних можливостей підрозділів поліції на воді Управлінням ініційовано створення в головних управліннях Національної поліції (далі – ГУНП) підрозділів в Одеській та Миколаївській областях, а також щодо реорганізації відділення поліції в порту Херсон, Херсонського відділу поліції ГУНП в Херсонській області в самостійне відділення поліції з відповідними секторами поліції на воді в містах Скадовськ та Генічеськ та відділення поліції в річковому порту Амур-Гавань, Дніпровського відділу поліції ГУНП в Дніпропетровській області в самостійне відділення поліції з відповідним сектором поліції на воді в місті Нікополь.

Збільшення штатної чисельності працівників поліції на водних об'єктах дасть змогу не лише оперативно розкривати злочини оперативним підрозділам водної поліції, забезпечувати охорону публічної безпеки, запобігати екологічним порушенням, а й надавати всебічну допомогу в рамках кримінальних проваджень колегам з інших поліцейських підрозділів.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ УПРАВЛІННЯ АВІАЦІЇ ТА ПОЛІЦІЇ НА ВОДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

З метою координації та удосконалення службової діяльності підрозділів поліції на воді Управлінням уживаються організаційні та практичні заходи.

Так, на постійній основі започатковано організацію та координацію проведення загальнодержавних профілактичних заходів під умовною назвою «Нерест», превентивних заходів з протидії браконьєрству, заходів щодо недопущення надзвичайних подій на водоймах держави, а також комплексних відпрацювань водних об'єктів у регіонах. Упродовж 2018 – 2021 років втричі збільшилася кількість задокументованих кримінальних правопорушень на водних об'єктах (з 402 у 2016 році до 1580 у 2021 році), та відповідно в сотні разів кількість попереджених збитків (з 2 млн грн у 2016 році до понад 200 млн грн у 2021). Крім того, на водоймах упродовж 2018 – 2021 років поліцейськими врятовано 106 осіб.

Від початку війни поліцейськими УАПВ вживалися заходи щодо евакуації та забезпечення гуманітарною допомогою населення за допомогою плавзасобів на тимчасово окупованих ворогом територіях Київської області (н.п. Страхолісся) плавзасобами по Київському водосховищі евакуйовано людей, переправлялися медикаменти, продукти харчування організовано співпрацю із підрозділами ЗСУ, ГУР, УДО, територіальної оборони в частині проведення спільних заходів щодо виконання поставлених завдань на Київському водосховищі та прибережній смузі.

У регіонах, де не відбуваються активні бойові дії, організовано проведення профілактичних заходів щодо боротьби з браконьєрством, незаконною торгівлею водними біоресурсами та іншими правопорушеннями на воді під умовною назвою «Нерест». Станом на початок листопада 2022 у ході проведення операції «Нерест», відзначаються наступні результати роботи поліції на воді: відкрито 1207 кримінальних проваджень, з них 639 – за

незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 249 ККУ), 156 – за порушення правил охорони вод (ст. 242 ККУ); 407 за порушення правил охорони або використання надр (ст. 240 ККУ), 86 забруднення атмосферного повітря (ст. 241 ККУ), 5 - за угон морського чи річкового судна (ст. 278 ККУ). До адміністративної відповідальності притягнуто 656 осіб; у правопорушників вилучено 179 плавзасоби, 1068 одиниць знарядь незаконного вилову риби, понад 100 тон риби на загальну суму майже 124 млн. грн., попереджено збитки державі на суму близько 200 млн. грн.

Під час відпрацювання у ландшафтному заказнику загальнодержавного значення «Сулинський» працівниками УАПВ виявлено та затримано 2 осіб, які здійснювали незаконний вилов біоресурсів. Сума завданого державі збитку становить 16 141 301 грн.

За час функціонування УАПВ розроблено ряд нормативних, організаційно-розпорядчих, а також методичних документів з метою вдосконалення службової діяльності, ужито ряд заходів у сфері розвитку міжнародного поліцейського співробітництва.

3.1. Проблемні питання у службовій діяльності управління авіації та поліції на воді міжнародна взаємодія

Водночас нині існує і ряд проблемних питань у службовій діяльності за вказаним напрямом, що суттєво знижує її ефективність та негативно впливає на стан правопорядку на водних об'єктах держави.

Слід констатувати, що на сьогодні наявними поліцейськими плавзасобами можна забезпечити системну протидію кримінальним та адміністративним правопорушенням лише на 30% площі водних об'єктів держави.

Крім того, у регіонах з участю представників Державного агентства меліорації та рибного господарства України, Державної екологічної інспекції, Державного водного агентства та різних правоохоронних органів вибудовані «тіньові» схеми щодо вилову водних біоресурсів у великих розмірах,

незаконного забору води, скидання відходів до водойм тощо, що завдає істотної шкоди довкіллю та згодом може призвести до екологічних катастроф, масової загибелі флори та фауни, забруднення водойм, повітря та ґрунтів.

Також водними поліцейськими викрито факти незаконного поводження зі зброєю, заволодіння транспортними засобами, зберігання та збуту наркотичних засобів, підробки документів та затримано злочинців, які перебували у розшуку.

Важливою для Управління є робота в рамках міжнародної взаємодії. УАПВ бере активну участь у налагодженні співпраці з правоохоронними органами інших країн щодо вивчення організації роботи авіаційних поліцейських підрозділів (підрозділів повітряної підтримки), обміну інформацією та досвідом щодо протидії правопорушенням на водних об'єктах.

На сьогодні Національна поліція України отримала підтримку іноземних партнерів щодо членства в міжнародній організації співпраці поліції на воді Aquarol, що забезпечить взаємодію з правоохоронними органами інших країн під час боротьби з транскордонною злочинністю, обмін оперативною інформацією, використання в службовій діяльності водної поліції України інформаційних банків даних правоохоронних органів держав – членів Aquarol.

Aquarol виступає як платформа для навчання і постійного обміну передовим досвідом між правоохоронними органами в галузі водного транспорту в Європі. Її основна діяльність полягає в обміні розвідувальною, оперативною інформацією, а також забезпеченні взаємодії в повсякденній правоохоронній роботі.

У межах міжнародного співробітництва та реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону поліцейські Управління авіації та поліції на воді узяли участь у робочому засіданні з питань запровадження транснаціональної бази даних контролю навігації вздовж річки Дунай у рамках пріоритетного напрямку № 11 Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону у м. Тегернзе (Федеративна Республіка Німеччина).

Актуальними є питання щодо визначення органів і підрозділів Національної поліції України, які забезпечують організацію та координацію роботи поліції на воді та безпосередньо відповідають за перевірку морських і річкових суден, кількості працівників, залучених до перевірок та надання їм доступу до бази даних суден/екіпажу/вантажу IBISweb. Важливою темою є методологія здійснення перевірок морських/річкових суден представниками країн – членів Організації міжнародного співробітництва поліції на воді Aquarol.

Вступу України в Aquarol, дозволить на належному рівні брати участь у реалізації Стратегії ЄС для Дунайського регіону, оперативно та ефективно здійснювати функції із запобігання, виявлення та припинення правопорушень на водних об'єктах та об'єктах інфраструктури водного транспорту, виявляти і протидіяти корупційним проявам у сферах рибного, водного господарств і природо-заповідного фонду, боротьби з проникнення в Україну водним транспортом злочинців та нелегальних мігрантів, запобігати транзитному переміщенню наркотичних засобів, зброї, вибухівки, протидії торгівлі людьми, негативному впливу господарської діяльності на природний комплекс, сприятиме стабілізації екологічного стану в акваторіях Дунайського регіону, Азовського і Чорного морів та басейні річки Дніпро, а також дозволить забезпечити належний контроль оперативної обстановки на водоймах, які межують з тимчасово окупованою територією Автономної Республіки Крим.

РОЗДІЛ 4

ЗАСТОСУВАННЯ ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ ТЕХНІЧНИХ ПРИЛАДІВ І ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ, ЩО МАЮТЬ ФУНКЦІЇ ФОТО І ВІДЕОЗАПISУ В ПОВІТРІ

Розвиток Української держави і громадянського суспільства у ХХІ столітті та його орієнтування в Європейському напрямку, передбачають безпосереднє втілення в життя найактуальніших здобутків науково-технічного прогресу. Україна стала членом асоціації сил жандармерії та поліції країн Європи та Середземного моря *FIEP*, а отже і Національна поліція України продовжує реформування та інтегрує найкращий досвід Європейських країн, де важливою складовою правоохоронних органів є використання новітніх технологій [38], адже ефективне виконання завдань, покладених на Національну поліцію України, на водних об'єктах та об'єктах інфраструктури водного транспорту в сучасних умовах вимагає підвищення ефективності використання наявних, а також розвиток нових сил і засобів та впровадження новітніх технологій для виконання поліцейських функцій. Серед передових технологічних проривів – є безпілотні технології.

Сфера застосування безпілотних літальних апаратів (БпЛА) розширилася в рази, їх використовують поліцейські і цивільні служби, в тому числі для пошуково-рятувальних робіт, управління земельними ресурсами або топографічних зйомок [20].

Для цих цілей безпілотні літальні апарати оснащують апаратурою для ведення фото- і відеозйомки. Зйомка виконується за допомогою камери, встановленої на БпЛА. Камера використовується з метою більш оперативного візуального обстеження. На відміну від відеозйомки, фотозйомка має перевагу в плані більш високої роздільної здатності. Крім фото- і відеозйомки, існує ще й тепловізійна, ультраспектральна та ін зйомки. Така зйомка дозволяє проводити моніторинг в умовах обмеженої видимості (наприклад, туман) або

вночі. Комбінування різних видів зйомки дозволяє більш точно виявити зміни в оперативній обстановці.

Одним із завдань, які ефективно вирішуються за допомогою використання безпілотних систем, є моніторинг оперативної обстановки при проведенні масових заходів.

Так, у 2007 року, для спостереження за дотриманням громадського порядку в ході проведення фестивалю британська поліція вперше застосувала мініатюрні безпілотні апарати квадрокоптери німецької компанії microdrones GmbH, оснащені відеокамерами і приладами нічного бачення. Вони є майже безшумними і можуть вести візуальне спостереження за районом з висоти в п'ятсот метрів. Зображення, одержувані з БпЛА, надходять або на пульта чергового, або в спеціально обладнаний поліцейський автомобіль. Застосування таких нових систем виявилось настільки успішним, що і в подальшому поліцейські мають намір використовувати цю систему для спостереження за мітингами, походами та іншими скупченнями людей, а також для патрулювання міських кварталів і спостереження за дорожнім рухом [52].

Рішення використовувати безпілотні системи з метою боротьби зі злочинністю було не так давно прийнято і американською поліцією. Так, два роки тому поліція Лос-Анджелеса почала експлуатацію БпЛА SkySeer. Це легкий малшумний безпілотний апарат літакового типу з розмахом крила 2 м і масою близько 1,8 кг. БпЛА оснащений камерою і має можливість пересилати дані в режимі реального часу на наземну станцію.

Використовує БпЛА і китайська поліція. Кілька років тому в китайському Наньнін був зданий в експлуатацію перший в Китаї багатофункціональний безпілотний авіаційний комплекс поліцейської служби. Комплекс використовувався для контролю і патрулювання з повітря території проведення ярмарку Китай-АСЕАН. За оцінками китайських фахівців, зона контролю одного такого безпілотного апарату еквівалентна території, для спостереження за якою потрібні 120 задіяних поліцейських і 25

патрульних машин. У перспективі, за допомогою даного комплексу також планується здійснювати патрулювання високошвидкісних автострад і контроль прикордонних районів.

Варто відзначити, що безпілотна техніка застосовується і у Національній поліції України. За підсумками 2015 року Україна стрімко наздогнала лідерів галузі (США та Ізраїль) та ввійшла до ТОП-3 країн світу з розробки дронів (англ. drone, flying robot) – безпілотних літальних апаратів (БпЛА) [55].

На даний час БпЛА широко використовують в Управлінні авіації та поліції на воді. Окрім того, Управлінням координується діяльність 5-ти підрозділів центрального органу управління поліції (ДПП, ДЗТ, ДОС, ДОТЗ, УПВП) та 24-х головних управлінь Національної поліції в областях з питань використання безпілотних літальних апаратів.

На сьогодні до основних напрямків використання БпЛА підрозділами поліції під час виконання завдань по охороні публічного порядку відносяться: висотне спостереження при проведенні культурно-масових, суспільно-політичних і спортивних заходів, а також під час припинення масових заворушень і загрози блокування об'єктів; виявлення злочинів та адміністративних правопорушень, зокрема і у частині екологічної безпеки; відеодокументування, забезпечення зв'язку і управління наземними нарядами поліції, їх взаємодія з іншими силовими підрозділами; моніторинг при забезпеченні безпеки дорожнього руху; повітряна розвідка, відстеження оперативної обстановки під час виконання службових (поліцейських) завдань; порятунок і пошук зниклих людей [55].

У будь-який час доби, в складних умовах і максимально короткі терміни застосування зазначеної техніки дозволяє здійснювати моніторинг обстановки в режимі реального часу, забезпечить якісний і своєчасний обмін інформацією між підрозділами Національної поліції, а також оперативне прийняття ними рішень.

Отже, використання БпЛА підрозділами поліції під час виконання завдань надає можливість здійснювати своєчасний та якісний моніторинг

оперативної обстановки в районі виконання завдань, який забезпечить: оперативність та раціональність прийняття рішень щодо маневру силами і засобами з визначенням їх потрібної кількості для успішного виконання завдань у сфері діяльності поліції.

4.1. Застосування та використання безпілотних літальних апаратів з метою підвищення екобезпеки

На сьогодні Управління відповідно до вимог Правил виконання польотів державної авіації України визначено органом управління безпілотної авіації Національної поліції України, яке здійснює координацію, методичне забезпечення та контроль службової діяльності підрозділів поліції на воді та забезпечення повітряної підтримки органів та підрозділів Національної поліції з питань використання безпілотних літальних апаратів.

Одночасно Управлінням розроблено Програму підготовки зовнішніх пілотів (операторів) та членів зовнішніх екіпажів БпЛА I класу за базовим кваліфікаційним рівнем I, яка схвалена Управлінням регулювання діяльності державної авіації Міністерства оборони України і затверджена Головою Національної поліції України.

Зазначена Програма є основним документом, який визначає порядок, послідовність, зміст, обсяг, умови здійснення підготовки екіпажу БпЛА до виконання завдань за призначенням та Програма складається з курсу теоретичної та практичної підготовки зовнішніх пілотів (операторів), охоплює базові знання щодо авіаційної метеорології, аеродинаміки, впливу людського чинника, безпеки польотів, правил польотів та правил використання повітряного простору державної авіації під час експлуатації БпЛА.

Так, у 2021 році здійснено огляд прибережної зони та басейну річки Хомора. В результаті на водоймі смт. Понінка, Полонського району Хмельницької області виявлено значні перепади температури. Також слід зазначити, що під час відпрацювання був присутній специфічний їдкий запах та на поверхні річки виявлено значний шар білої піни і маслянистої речовини.

У ході подальшого обстеження зафіксовано факт забруднення, а саме шляхопровід труб з відходами ТОВ «Панінківська картонно-паперова фабрика», які спрямовані безпосередньо у вказану річку.

Внаслідок скидів в смт. Полонне екологічна ситуація на території Хмельницької та Житомирської областей є критичною. Про зазначене також свідчить факт масового мору риби, молюсків, водної рослинності та інших водних організмів, що стався у травні 2018 року у Баранівському районі Житомирської області.

Слід зазначити, що Головою Верховної Ради України підписана постанова ВРУ від 16 травня 2019 року № 2723-VIII «Про подолання негативних наслідків екологічної ситуації в басейні річок Хомора та Случ на окремих територіях Хмельницької та Житомирської областей». Здійснено подання Президенту України щодо визнання басейну річок Хомора та Случ на території Полонського району Хмельницької області та Баранівського і Новоград-Волинського районів Житомирської області зоною надзвичайної екологічної ситуації.

Незважаючи на те, що Полонським відділенням поліції Шепетівського відділу ГУНП в Хмельницькій області було відкрито кримінальне провадження за ч. 1 ст. 242 КК України [35]., керівництво ТОВ «Панінківська картонно-паперова фабрика» у порушення правил охорони вод, продовжує вчиняти ті самі діяння, які спричинили масову загибель об'єктів тваринного і рослинного світу.

Зафіксовані за допомогою БпЛА фото- та відеоматеріали долучені до кримінального провадження Головного слідчого управління Національної поліції України відкритого за ч.2 ст. 242 Кримінального кодексу України. [35].

Одержання достовірної екологічної інформації про динаміку зміни кожного компонента екосистеми є дуже важливою складовою в процесі прогнозування та прийняття рішень. Реєстрація та визначення концентрації домішки в газоподібному середовищі проводиться за допомогою газоаналізаторів, які закріплюються на БпЛА. Ці прилади можуть

zareєструвати і визначити кількісний склад певної хімічної речовини в повітряній або газовій суміші. Вони мають різні принципи дії залежно від призначення та завдань.

Найефективніше газоаналізатори використовувати на промислових підприємствах (металургія, машинобудування, деревообробка, хімічна галузь тощо); виробництві продуктів харчування; фармацевтиці; при видобутку корисних копалин (гірничодобувна та нафтогазова галузі), а також при їх переробці; при транспортуванні природного газу до споживачів та безпечної експлуатації об'єктів, пов'язаних із цією сферою діяльності; для екологічного контролю територій та населених пунктів, особливо у промисловій зоні.

Ще одним із найнебезпечніших факторів впливу на природне середовище є процес горіння покладів торфу з подальшою надмірною забрудненістю навколишнього середовища саме продуктами горіння. Виникнення пожеж на торф'яних полях негативно впливає на навколишнє середовище та здоров'я людей, а під час їх гасіння зумовлює значну небезпеку для особового складу. У зв'язку з цим надзвичайно важливим є за допомогою БпЛА з газоаналізатором систематичний оперативний контроль температурного стану торфовищі прогнозування напрямку поширення пожежі для прийняття відповідних оперативних управлінських рішень. БпЛА вирішують завдань контролю за температурним режимом торфовищ із метою підвищення екологічної та протипожежної безпеки у визначеному районі у реальному часі.

Найбільше безпечні торф'яні пожежі виникають на осушених торфовищах. Особлива небезпека полягає в тому, що торф не горить відкритим вогнем – він тліє, виділяючи велику кількість продуктів горіння. Пожежі на торфовищах відрізняються від решти пожеж тривалістю їхньої ліквідації та потенційною можливістю до збільшення масштабів. Складність гасіння таких пожеж полягає ще й у тому, що горять і більш глибокі шари торфу. Доволі часто ґрунтові торф'яні пожежі є причиною низової лісової пожежі. Торф'яні пожежі охоплюють великі площі й важко піддаються

гасінню, коли горить шар торфу значної товщини. Причому торф може горіти в усіх напрямках незалежно від напрямку й сили вітру, а під ґрунтом він горить навіть під час помірної дощу й снігопаду. Підвищений рівень задимленості атмосферного повітря внаслідок горіння торф'яників негативно впливає на людей через отруєння продуктами горіння, хвороби шкіри та алергічні прояви, загострення серцево-судинних, легневих та інших хронічних захворювань. Дим від великих торф'яних пожеж, може поширюватися на відстань до кількох сотень кілометрів. Своєчасно виявити торф'яну пожежу дуже складно – набагато важче, ніж лісову, що пов'язано з відсутністю відкритого вогню. Тому вирішальну роль у ранньому виявленні торф'яних пожеж відіграє регулярне обстеження за допомогою БПЛА особливо небезпечних територій. Особливістю БПЛА є те, що майже всі апарати виконують свої завдання в автоматичному режимі. Візуальна інформація з БПЛА може бути отримана в режимі реального часу або після доставки та обробки у день здійснення польоту (спостереження).

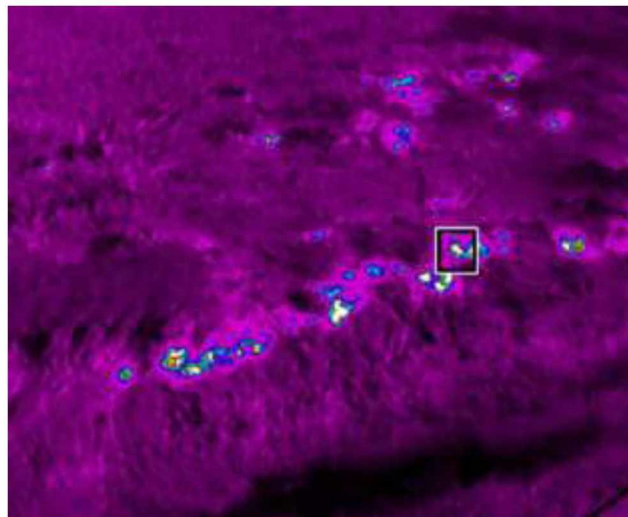

Рис. 9. Виявлення пожеж торф'яників за допомогою БПЛА

Отже, використання БПЛА значно полегшить роботу Національної поліції, як кримінального блоку для переслідування злочинців та осіб, які ухиляються від правосуддя, розшуку викраденого транспорту, для пошуку і порятунку людей у разі виникнення надзвичайних ситуацій, у тому числі у важкодоступних місцях, особливо у нічний час, контролю критичної

інфраструктури, прибережних зон та моніторингу трубопроводів, протидії екологічним злочинам та негативним явищам природи, браконьєрству та ін.

РОЗДІЛ 5

ЗМІНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІЦІЇ У ПРИРОДООХОРОННІЙ СФЕРІ

Недосконалість законодавчого та нормативного регулювання напрямів діяльності поліції суттєво знижує ефективність її роботи, а часом і зовсім залишає безкарними правопорушників, що негативно впливає на стан правопорядку в державі.

Управлінням авіації та поліції на воді опрацьовуються питання щодо внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

На підставі аналізу чинного адміністративного законодавства України та наукових концепцій розглянуто специфіку повноважень органів Національної поліції України у сфері охорони природного середовища і забезпечення екологічної безпеки, а також окреслено шляхи оптимізації функціонування поліції у природоохоронній сфері за умов сучасності.

Зокрема, під час профілактичних рейдів поліцейські виявляють власників маломірних суден, які допускають зазначені порушення. Проте єдиною можливістю притягнути правопорушників до адміністративної відповідальності за їх допущення згідно зі статтею 255 КУпАП [33]. є сповіщення про факт порушення відповідних уповноважених на те посадових осіб органів Державної прикордонної служби України, рибоохорони, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, державної охорони природно-заповідного фонду України, інспекторів з безпеки на морському та річковому транспорті.

Таким чином, поліцейські фактично позбавлені можливості належним чином реагувати на вчинення правопорушень, що спричиняє затягування

процесу прийняття рішень про покарання винних, а часом і до безкарності взагалі.

З огляду на ситуацію, що склалася, а також з метою належного нормативного забезпечення діяльності підрозділів поліції на воді УАПВ проаналізовано правову базу за цими напрямками та розроблено пропозиції щодо внесення відповідних змін.

5.1. Оптимізація діяльності відділу організації діяльності підрозділів поліції на воді

Управління авіації та поліції на воді НПУ координує діяльність підрозділів поліції на воді, що обслуговують близько 30 тис. квадратних кілометрів територіальних морських вод в Азовському і Чорному морях та основні внутрішні водні об'єкти держави.

Одним з основних завдань цих підрозділів є профілактика, виявлення, припинення та документування правопорушень на водних об'єктах держави, зокрема у сфері екологічної безпеки, забезпечення безпеки судноплавства та контролю за використанням водних шляхів.

Під час проведення оперативно-профілактичних заходів на території держави працівниками підрозділів поліції на воді неодноразово виявляються правопорушення у сфері безпеки на морському та річковому транспорті, використання об'єктів тваринного світу і порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (статті 85, 116, 116-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП)) [33].

Під час здійснення патрулювання на території обслуговування працівниками підрозділів поліції на воді виявляються правопорушення, пов'язані із браконьєрством. Проте належне їх документування неможливе у зв'язку з тим, що відповідні протоколи (стаття 255 КУпАП) мають право складати працівники органів рибоохорони. Тобто для вжиття заходів реагування необхідно викликати на місце події представників рибоохоронного патруля, які, у свою чергу, приїжджають із запізненням, що призводить до

затримання осіб більше ніж на 3 години, а також псування водних живих біоресурсів.

Під час профілактичних рейдів працівниками підрозділів поліції на воді виявляються власники маломірних суден, які допускають порушення правил порядку та безпеки руху на воді. Водночас відповідні протоколи (стаття 255 КУпАП) мають право представники Державної служби з безпеки на морському та річковому транспорті.

Слід зазначити, що в останні роки на внутрішніх водоймах України спостерігається тенденція збільшення кількості сучасних швидкісних катерів та спортивних гідроциклів з потужними двигунами іноземного виробництва. В літній період у місцях масового відпочинку громадян на березі водойм, у пляжних зонах у межах населених пунктів власники плавзасобів, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння та нехтуючи правилами безпеки на воді, своїми діями призводять до травмування та навіть загибелі відпочивальників. Саме це є одним із чинників зростання кількості правопорушень на воді.

Маючи достатній рівень знань та досвід, працівники підрозділів поліції на воді можуть виконувати оперативно-профілактичні завдання із запобігання та документування правопорушень, пов'язаних із керуванням судноводіями плавзасобами, які або не зареєстровані в установленому порядку, або не пройшли технічного огляду, або не мають бортових номерів і позначень, або мають несправності, з якими заборонено їх експлуатацію, або переобладнані без відповідного дозволу, або з порушенням правил завантаження, норм пасажиромісткості, обмежень щодо району та умов плавання.

Проте єдиною можливістю притягнути правопорушників до адміністративної відповідальності за вказані правопорушення, згідно зі ст. 255 КУпАП, є сповіщення про факт порушення інспекторів з безпеки на морському та річковому транспорті.

Отже, на підставі зазначеного, з метою активізації та підвищення ефективності роботи працівників підрозділів поліції на воді вважаємо за доцільне внести до статті 255 (Особи, які мають право складати протоколи про

адміністративні правопорушення) Кодексу України про адміністративні правопорушення зміни, а саме абзац другий пункту 1 частини першої викласти в такій редакції:

«органів внутрішніх справ (Національної поліції) (частина перша статті 44, статті 44-1, 46-1, 46-2, 51, 51-2, 85, 88-1, 89, 92, частина перша статті 106-1, статті 106-2, 116, 116-1, частини четверта і сьома статті 121, частина четверта статті 122, статті 122-2, 122-4, 122-5, частини друга і третя статті 123, стаття 124, частина третя статті 126, частина четверта статті 127, статті 127-1, 130, частина третя статті 133, стаття 135-1, стаття 136 (про порушення на автомобільному транспорті), стаття 139, частина четверта статті 140, статті 148, 151, 152, 154, 155, 155-2 – 156-2, 159, 160, 162, 162-3, частина перша статті 163-17, статті 164 – 164-11, 164-15, 164-16, 165-1, 165-2, 166-14 – 166-18, 172-4 – 172-9, 172-9-2, 173 – 173-2, 173-4, 174, стаття 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), статті 176, 177, 178 – 181-1, 182 – 183-1, частини перша – третя, сьома статті 184, статті 184-1 – 185-2, 185-4 – 185-9, 186, 186-1, 186-3, 186-5 – 187, 188-28, 188-47, 189 – 195-6, статті 204-1, 206-1, 212-6, 212-7, 212-8, 212-10, 212-12, 212-13, 212-14, 212-19, 212-20);».

Закон України «Про Національну поліцію» пункт 3 статті 13 (Загальна система поліції) доповнити підпунктами: 7) водна поліція» 8) поліція повітряної підтримки». Пункт 4 частини першої статті 31 (Превентивні поліцейські заходи) доповнити словами «або судна». Статтю 35 (Зупинення транспортного засобу) викласти в новій редакції:

1. Поліцейський може зупиняти транспортні засоби або судна у разі:

1) якщо водій порушив Правила дорожнього руху;

2) якщо судноводій порушив Правила судноплавства на внутрішніх водних шляхах України та/або Правила користування водними об'єктами для плавання на маломірних (малих) суднах, затверджених у регіонах відповідними органами місцевого самоврядування;

3) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу або судна;

4) якщо є інформація, що свідчить про причетність водія, судноводія або пасажирів транспортного засобу чи судна до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, аварійної події, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб, судно чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, аварійної події, кримінального чи адміністративного правопорушення;

5) якщо транспортний засіб або судно перебувають в розшуку;

6) якщо необхідно здійснити опитування водія, судноводія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, аварійної події, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;

7) якщо необхідно залучити водія транспортного засобу, судноводія до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху, судноплавства або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод або аварійних подій;

8) якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху або судноплавства;

9) якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі чи судні створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху або судноплавства;

10) порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі або судні спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

2. Поліцейський зобов'язаний поінформувати водія, судноводія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу, судна з детальним описом підстави зупинки, визначеної у цій статті».

5.2. Оптимізація діяльності відділу підготовки та застосування авіації та відділу організації застосування БПЛА

Головним нормативно-правовим актом, що регламентує правові засади діяльності в галузі авіації, є Повітряний кодекс України. У ньому визначено основні терміни в зазначеній сфері, серед яких – «авіація загального призначення», «безпілотне повітряне судно», «використання повітряного простору України», «державна авіація», «державне повітряне судно», «літальний апарат», «повітряне судно», «повітряний простір України» та ін. Зокрема, Повітряний кодекс України визначає повітряне судно як апарат, що підтримується в атмосфері в результаті його взаємодії з повітрям, відмінної від взаємодії з повітрям, відбитим від земної поверхні. Відповідно, безпілотне повітряне судно – це повітряне судно, призначене для виконання польоту без пілота на борту, керування і контроль за яким здійснюють за допомогою спеціальної станції керування, розташованої поза повітряним судном.

Згідно зі ст. 4 Повітряного кодексу України авіацію поділяють на цивільну та державну. Державна авіація використовує повітряні судна для захисту національної безпеки й оборони держави та населення. Виконання цих завдань покладено на Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань цивільного захисту, органи Державної прикордонної служби України, Національної поліції України та Державної фіскальної служби України.

Правове регулювання питань щодо допуску державних повітряних суден і літальних апаратів до аеродромів та злітно-посадкових майданчиків, підтримання льотної придатності державних повітряних суден, допуску авіаційного персоналу до виконання польотів і проведення робіт щодо забезпечення польотів, охорони повітряних суден, виконання та забезпечення польотів, пошуку і рятування, випробування та прийняття в експлуатацію нових типів повітряних суден, призначених для використання в державній авіації, належить до компетенції Міністерства оборони України.

Наказами Міністерства оборони України від 08.12.2016 № 661 «Про затвердження Правил виконання польотів безпілотними авіаційними комплексами державної авіації України» [44]., від 05.01.2015 № 2 «Про затвердження Правил виконання польотів державної авіації України», від 09.12.2015 № 700 «Про затвердження Правил польотів державної авіації у повітряному просторі України», від 10.08.2018 № 401 «Про затвердження Правил технічної експлуатації безпілотних авіаційних комплексів I класу державної авіації України», від 20.11.2017 № 602 «Про затвердження Положення про лікарсько-льотну експертизу в державній авіації України», від 30.09.2015 №519 «Про затвердження Правил медичного забезпечення польотів державної авіації України», спільним наказом Міністерства оборони та Державіаслужби України від 06.02.2017 № 66/73 «Про затвердження Авіаційних правил України «Загальні правила польотів у повітряному просторі України» встановлено порядок використання БпЛА, який не враховує специфіку використання безпілотників органами та підрозділами Національної поліції.

На сьогодні органи та підрозділи Національної поліції тривалий час порушують Правила використання повітряного простору.

Відповідальність за порушення авіаційних правил передбачена статтями 281 (Порушення правил повітряних польотів) та 282 (Порушення правил використання повітряного простору) Кримінального кодексу України лише за умови, якщо дії могли спричинити загибель людей, настання інших тяжких наслідків чи завдання великої матеріальної шкоди.

Для вирішення вказаних проблем Управління звернулося до Міністерства оборони України з ініціативою щодо внесення змін до чинних нормативно-правових актів, які регламентують діяльність державної авіації, які б передбачали спрощення використання центральними органами виконавчої влади БпЛА підкласів мікро (вагою до 2 кг) та міні (вагою до 15 кг) 1 класу згідно з класифікацією БпЛА, БпАК.

Окремим важливим напрямом роботи УАПВ є виконання заходів із забезпечення публічної безпеки та порядку, збереження життя та здоров'я громадян, поліцейських превентивних заходів з використанням пристроїв протидії БпЛА.

На сьогодні працівники поліції, які використовують у діяльності засоби, спрямовані на недопущення несанкціонованих польотів БпЛА, керуються нормами Закону України «Про Національну поліцію», зокрема пункту 2 статті 7 (Дотримання прав і свобод людини): «Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції».

У пункті 9 частини четвертої статті 42 (Поліцейські заходи примусу) цього Закону йдеться про засоби акустичного та мікрохвильового впливу (загальна назва «мікрохвильове випромінювання» включає радіохвилі дециметрового, сантиметрового та міліметрового діапазонів. Мікрохвильове випромінювання великої інтенсивності використовується в радіолокації. Мікрохвильове випромінювання малої інтенсивності використовується в засобах зв'язку, переважно портативних, – раціях, стільникових телефонах, пристроях Bluetooth, WiFi та WiMAX).

Статтею 39 (Крайня необхідність) КК України визначено, що «Не є злочином заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності». [35].

У Положенні про Національну поліцію, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877, ідеться про те, що поліція:

уживає заходів з виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення (підпункт 4 пункту 4);

уживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення (підпункт 6 пункту 4).

Працівниками Управління за цим напрямом, у рамках взаємодії з Державною прикордонною службою України під час проведення спеціальних операцій, за допомогою пристрою «антидрон» припинено використання БпЛА вертолітного типу, з використанням якого вчинялися правопорушення.

Неодноразово також забезпечено охорону публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів та заходів за участю офіційних (перших) осіб держави – з використанням переносного пристрою для блокування сигналу безпілотних літальних апаратів припинено польоти БпЛА вертолітного типу над місцями скупчення людей.

Працівники УАПВ виконували завдання з протидії БпЛА в районах проведення ООС на території Луганської області, зокрема з установлення місць розташування засобів радіоелектронної боротьби (далі – РЕБ) на тимчасово окупованій території, розкриття методів і засобів впливу на БпЛА з боку незаконних збройних формувань; фіксування маршрутів пересування мобільного транспортного засобу зі встановленими засобами РЕБ; виявлення місць базування противника в приватному секторі населених пунктів; здійснення блокування GPS та відеосигналу на БпЛА літакового типу противника, що не дало змоги зафіксувати позиції наших підрозділів.

Представниками УАПВ у рамках взаємодії з іншими правоохоронними органами та Збройними Силами України проводяться заняття з питань протидії незаконному використанню БпЛА, зокрема здійснення відеозйомки військових об'єктів, об'єктів критичної інфраструктури, недопущення скоєння диверсій та терористичних актів за їх допомогою.

Відповідно до Авіаційних правил України «Правила використання повітряного простору України», затверджених наказом Державної авіаційної служби України та Міністерства оборони України від 11.05.2018 № 430/210 зареєстрованих у Міністерстві юстиції 14.09.2018 за № 1056/32508, польоти безпілотних повітряних суден заборонені над об'єктами (зонами), які визначені Міністерством оборони, Міністерством інфраструктури, Міністерством внутрішніх справ, Державною прикордонною службою, Службою безпеки, Національною поліцією, Національною гвардією, Державною фіскальною службою, Службою зовнішньої розвідки, Управлінням державної охорони України, іншими військовими формуваннями та правоохоронними структурами, утвореними відповідно до законів України, та стосовно яких здійснюється охорона / державна охорона (за умови позначення території навколо цих об'єктів інформаційними знаками про заборону польотів безпілотних ПС та / або шляхом оприлюднення меж такої заборони), крім випадків виконання польотів за дозволом зазначених вище повноважних органів.

За виконання польотів з порушенням вимог нормативно-правових актів, які регулюють діяльність авіації, адміністративну відповідальність передбачено частиною п'ятою статті 111 (Порушення правил безпеки польотів) КУпАП – штраф від 1020 до 8500 грн. Згідно зі статтею 228 КУпАП відповідні адміністративні протоколи складає та розглядає центральний орган виконавчої влади з питань цивільної авіації (Державна авіаційна служба України).

Однак, одним із проблемних питань на сьогодні залишається відсутність конкретного нормативно-правового акта, який би регламентував використання правоохоронними органами пристроїв радіоелектронної боротьби з несанкціонованими БпЛА.

Ураховуючи загрози сьогодення та можливого використання БпЛА для вчинення протиправних дій, необхідно відпрацювати порядок боротьби з ними, а також створити групу з фахівців різних галузей для розроблення

нормативних актів щодо правового застосування засобів РЕБ з несанкціонованими БпЛА, за допомогою яких можна виявляти та знешкоджувати канали керування такими БпЛА, що дасть змогу в потрібний час за допомогою сигналу системи GPS переключити їх керування на себе або ліквідувати канал керування перешкодами, а також використовувати лазерні комплекси, які виводять з ладу оптико-електронні системи БпЛА.

На підставі викладеного, аналізу досвіду інших правоохоронних органів щодо протидії БпЛА вважаємо, що здійснення заходів щодо запобігання злочинам, які скоюються за допомогою БпЛА проти життя та здоров'я людей, а також припинення та розкриття кримінальних правопорушень, зокрема терористичної спрямованості, підвищення оперативних можливостей органів і підрозділів поліції в боротьбі зі злочинністю, можливе шляхом правового унормування заборон і обмежень використання повітряного простору для польотів БпЛА та внесення відповідних змін до ряду законодавчих та нормативно-правових актів.

I. Повітряний кодекс України:

пункт 3 частини 2 статті 24 (Державні пріоритети у використанні повітряного простору України) викласти в такій редакції:

«3) польоти повітряних суден для проведення всіх видів спеціальних поліцейських операцій, рятувальних робіт, спрямованих на збереження життя та здоров'я людей».

II. Закон України «Про Національну поліцію»

1. Пункт 4 статті 42 (Поліцейські заходи примусу) доповнити підпунктами 14 та 15 такого змісту:

«14) повітряні судна (вертольоти, літаки, безпілотні літальні апарати (БпЛА), безпілотні авіаційні комплекси (БпАК));

15) плавзасоби (катери), водні скутери, спеціальні засоби на повітряній подушці;

16) засоби (пристрої), призначені для недопущення несанкціонованих польотів неідентифікованих БпЛА».

2. Пункт 3 статті 45 (Застосування спеціальних засобів) доповнити підпунктами 14–16 такого змісту:

«14) безпілотні авіаційні комплекси (БпАК), безпілотні літальні апарати (БпЛА) літакового та вертолітного типів застосовуються для:

а) надання практичної допомоги в проведенні спеціальних операцій, збирання необхідної фото-, відеоінформації тощо:

б) попередження, виявлення і припинення діяльності організованих злочинних груп терористичної спрямованості;

в) здійснення оперативно-пошукових заходів і спеціальних операцій; патрулювання з метою контролю з повітря проведення заходів, пов'язаних з масовим скупченням людей;

г) проведення підрозділами поліції фото- і відеодокументування злочинної діяльності, здійснення спостереження, у тому числі прихованого та в нічний час, за допомогою приладів нічного бачення (тепловізорів);

г) контролю з повітря за організацією дорожнього руху та розшук викрадених транспортних засобів;

д) нагляду за ділянками, на яких існує імовірність учинення правопорушень або виникає необхідність більш детального документування огляду місця події за участю експертів та слідчо-оперативної групи;

15) засоби, спрямовані на недопущення несанкціонованих польотів БпЛА, застосовуються:

а) над місцями проведення масових заходів та заходів за участю офіційних (перших) осіб держави;

б) у зонах поліцейських / антитерористичних / спеціальних операцій;

в) над об'єктами, які належать Міністерству внутрішніх справ, Національній поліції;

г) для примусової посадки неідентифікованих БпЛА або знешкодження їх сигналу, якщо вони використовуються для скоєння правопорушення або становлять потенційну загрозу, життю і здоров'ю громадян;

16) вертольоти та літаки застосовуються з метою:

- а) запобігання, виявлення і припинення діяльності організованих злочинних груп, у тому числі й терористичної спрямованості;*
- б) повітряних перевезень сил і засобів поліції, а також доставлення поліцейських до місць скоєння тяжких та особливо тяжких злочинів, транспортних пригод, аварійних подій тощо;*
- в) проведення оперативно-пошукових заходів і спеціальних операцій;*
- г) патрулювання з метою контролю з повітря проведення мітингів, демонстрацій, ходи і пікетування, а також культурно-видовищних, спортивних та інших заходів, пов'язаних з масовим скупченням людей;*
- ґ) проведення повітряної розвідки, рекогносцирування, фото- і відеодокументування злочинної діяльності, спостереження;*
- д) контролю з повітря за організацією дорожнього руху;*
- е) розшуку викраденого транспорту та/або осіб, які втекли з місць позбавлення волі;*
- є) охорони з повітря особливо важливих і режимних об'єктів;*
- ж) забезпечення, за необхідності, режиму надзвичайного (воєнного) стану та інших заходів щодо забезпечення безпеки;*
- з) медичної евакуації».*

III. Закон України «Про радіочастотний ресурс України»

У зв'язку з тим, що майже всі засоби протидії незаконним польотам БПЛА діють за принципом установлення радіоперешкод і фактично обмежують користування громадян радіочастотним ресурсом, вважається за доцільне статтю 55 (Використання радіочастотного ресурсу України в умовах надзвичайного або воєнного стану) викласти в такій редакції:

«Стаття 55. Використання радіочастотного ресурсу України в умовах надзвичайного, воєнного стану, терористичної загрози або усунення загрози життю та здоров'ю громадян.

В умовах надзвичайного, воєнного стану, терористичної загрози або для усунення загрози життю та здоров'ю громадян на всій території України чи в окремих її регіонах можуть установлюватися тимчасові обмеження на

використання радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв будь-яких форм власності та призначення. Обмеження здійснюються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України».

Крім того, у відповідному розпорядженні Кабінету Міністрів України передбачити законні підстави для застосування органами та підрозділами Національної поліції України технічних засобів для боротьби з незаконними польотами безпілотних повітряних суден.

Порядок обмеження використання радіочастотного ресурсу було встановлено наказом Головного управління з питань радіочастот при Кабінеті Міністрів України від 17.07.1997 № 13 «Про затвердження та введення в дію Положення про порядок запровадження тимчасових обмежень на використання окремих смуг (номиналів) радіочастот на території України», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 24.12.1997 за № 618/2422, який втратив чинність згідно з рішенням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, від 01.03.2016 № 110 «Деякі питання спрощення умов ведення діяльності у сфері телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом України», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 18.05.2016 за № 742/28872. На сьогодні вказаний порядок не врегульовано.

IV. Положення про Національну поліцію, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877:

пункт 4 доповнити новим підпунктом у такій редакції:

«уживає заходів, спрямованих на припинення роботи безпілотних авіаційних комплексів, якщо вони використовуються для скоєння правопорушення або становлять потенційну загрозу життю і здоров'ю громадян».

V. Положення про використання повітряного простору України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 06 грудня 2017 року № 954:

абзац 2 пункту 24 викласти в такій редакції:

«за рішенням, що видається органами управління видів Збройних Сил, Адміністрацією або регіональними управліннями Держприкордонслужби, Головним авіаційним координаційним центром пошуку та рятування ДСНС, центральним органом управління поліції, а також відділенням планування і координації польотів авіаційних підрозділів Національної гвардії».

ВИСНОВКИ

Отже, питання, пов'язані з теорією, регламентацією та застосуванням адміністративно-правових заходів у діяльності Національної поліції по забезпеченню екологічної безпеки, набули в умовах сьогодення особливого значення. Політика демократизації усіх сфер життєдіяльності суспільства не тільки не виключає, а й в обов'язковому порядку передбачає застосування таких дієвих засобів, якими є заходи, спрямовані на забезпечення екологічної безпеки.

Слід зазначити, що процес осмислення екологічних проблем виявився досить розтягнутим внаслідок тривалої «закритості» екологічної інформації та відсутності у державі ефективних еколого-виховних інститутів, які дозволяють сформувати стійку екологічну свідомість, та змодельовати суспільство на шляху сталого розвитку. Однак законодавець інертно поставився до розробки та введення у дію адміністративно-правових норм, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки.

Ефективність забезпечення екологічної безпеки у діяльності держави передбачає й активізацію діяльності поліції. У свою чергу, ефективність забезпечення екологічної безпеки входить у загальний комплекс заходів з охорони прав та свобод громадян, які здійснюються поліцією. Одним з напрямів діяльності поліції з підвищення ефективності боротьби з екологічними правопорушеннями є тісна її взаємодія з іншими правоохоронними та природоохоронними органами.

Претензії щодо дублювання та копіювання екологічних функцій інших державних органів є мало аргументованими, оскільки контроль за загальним об'єктом правового регулювання здійснюється за допомогою різних засобів та методів. Навпаки, створюються додаткові гарантії збереження його цілісності і стабільності функціонування. Таким чином, можна вести мову про надання легітимного статусу відносинам, які склалися фактично та походять від життя, і включення їх у загальний природоохоронний процес.

Приведення чинного законодавства у відповідність з умовами та потребами розвитку суспільства, які постійно змінюються, включає необхідність пошуку

шляхів взаємодії поліції і всіх спеціально уповноважених державних органів у галузі охорони навколишнього природного середовища та природних ресурсів і можливість прямого та оперативного застосування санкцій за екологічні правопорушення.

Крім того, система державного екологічного контролю в Україні піддається значній критиці з боку громадськості, в зв'язку з чим владою заявлено курс на перегляд існуючого державного управління та контролю. Спеціально утворений орган державного екологічного контролю – Державна екологічна інспекція України сьогодні є нечисельною та за територіальною ознакою представлена лише на рівні областей, із незначним бюджетом, через що її органи не можуть повною мірою забезпечувати екологічний контроль окремо взятої місцевості: міста, селища, села. Це призводить до латентності екологічних порушень та відсутності належного рівня розкриття [1].

Окрім того, між Центральними органами виконавчої влади, які реалізують політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів та правоохоронними органами простежується дублювання функцій, зокрема здійснення у межах повноважень державного нагляду (контролю) у сфері лісового господарства, надрокористування та рибоохоронної діяльності.

Водночас, завдяки правоохоронним органам у 2021 році до Держбюджету України сплачено примусово 20,7 млн гривень (за рішенням судів), адже усі матеріали перевірок (копії), які містять ознаки кримінального правопорушення розглядаються працівниками Національної поліції України.

Важливим є і той аспект, що протягом 2022 року за матеріалами Держекоінспекції правоохоронними органами зареєстровано 7 кримінальних проваджень, а правоохоронними органами лише з початку поточного року відповідно до бази ІПНП «АРМОР» виявлено та зареєстровано 4694 кримінальні провадження, з них: ст. 236 (*порушення правил екологічної безпеки*) – 32; ст. 237 (*невжиття заходів щодо наслідків екологічного забруднення*)-2; ст. 240 (*порушення правил охорони або використання надр, незаконне видобування*

корисних копалин) -500; ст. 241(забруднення атмосферного повітря) - 86; ст. 242 (порушення правил охорони вод) -156; ст. 245 (знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу) - 37; ст. 246 (незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу) -3836; ст. 249 (незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом) - 792; ст. 252 (умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду) - 25.

Окремо слід звернути увагу, що щороку 23 % смертей дорослих та 26 % смертей дітей віком до 5 років можна було б уникнути, якби були усунуті екологічні ризики, зокрема шляхом впровадження дієвого інституту контролю за дотриманням природоохоронного законодавства, який забезпечуватиме реальне та оперативне виявлення порушень природоохоронного законодавства, порушників останнього, фіксуватиме заподіяну шкоду та сприятиме її відшкодуванню, а також попереджатиме виникнення аналогічних порушень у майбутньому.

Отже, необхідне створення єдиного органу державного екологічного контролю та реформування системи органів та порядку здійснення державного екологічного контролю.

Водночас слід наголосити, що одним із можливих напрямків реформування спеціального органу державного екологічного контролю – є утворення на її основі відділу екологічної поліції в Управлінні авіації та поліції на воді.

Що стосується практики, то прикладом безпосередньої участі в охороні навколишнього середовища може слугувати діяльність із охорони важливих об'єктів природи (водосховищ із питною водою, рибних запасів, тваринного та рослинного світу, музеїв під відкритим небом тощо) на підставі договорів за рахунок коштів відомств та організацій або бюджету місцевих рад. Адміністративна, оперативно-розшукова, кримінально-процесуальна діяльність є невід'ємною складовою Національної поліції.

Надто слід звернути увагу на кримінально-процесуальну діяльність органів внутрішніх справ. Ґрунтується вона на вимогах норм кримінально-процесуального законодавства та має три напрями [10]. По-перше, поліція здійснює провадження у справах, для яких обов'язковим є досудове слідство. Саме до них належить більшість злочинів проти екологічних прав громадян. Органи внутрішніх справ (і зокрема, поліція) у разі надходження до них повідомлення про злочин вносять відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань і згодом здійснюють невідкладні слідчі дії щодо встановлення та фіксування слідів злочину. По-друге, потрібно відзначити діяльність поліції у справах, для яких провадження досудового слідства, згідно з кримінально-процесуальним законодавством, не є обов'язковим. У таких випадках поліція веде розслідування у повному обсязі. Зокрема, до них належить хуліганство, яке може бути пов'язане із посяганням на екологічні права та свободи (розпалювання вогнищ, знищення зелених насаджень у місцях відпочинку тощо). Цим забезпечується захист порушених через хуліганство екологічних прав особи. І, по-третє, важливим напрямом діяльності органів внутрішніх справ у зазначеній сфері є виконання постанов, доручень, вказівок суду, прокурора, слідчого про проведення передбачених законом розшукових та слідчих дій (у випадках порушення екологічних прав і свобод).

Отож, підсумовуючи, можна ствердно вказати, що до компетенції поліції як органу правопорядку належать, окрім інших, функції з забезпечення прав громадян на безпечне навколишнє природне середовище та використання природних ресурсів. Реалізація їх органами поліції охоплює сукупність повноважень: у сфері охорони громадського правопорядку; у сфері гарантування громадської безпеки; пов'язаних із проведенням досудового слідства у справах про екологічні злочини; інших повноважень, пов'язаних із діями щодо забезпечення екологічних прав.

Тому враховуючи викладене, основними середньостроковими цілями УАПВ є:

- створення відділу екологічної поліції в Управлінні, здебільшого в особливо проблемних регіонах. Діяльність таких підрозділів буде цілком виправданою – надто відповідно до проголошеного курсу реформування органів державної влади та контролю. Водночас аналіз нормативно-правового регулювання адміністративної діяльності поліції із забезпечення екологічних прав і свобод засвідчує потребу удосконалення та конкретизації нормативно-правових документів.

-розвиток водної поліції України спрямований на створення єдиної Системи водної поліції України з відповідною оптимізацією структури та функціональної побудови, приведення її роботи у відповідність до стандартів діяльності кращих світових правоохоронних підрозділів на воді. Це, зокрема, такі, як Берегова охорона США (United States Coast Guard), яка відповідає за забезпечення дотримання законів на водних об'єктах та виконує аналогічні завдання, а саме: протидія злочинності та нелегальній міграції, боротьба з незаконним обігом наркотиків і зброї, забезпечення безпеки судноплавства, пошук і порятунок, навігаційна допомога, захист природних біоресурсів та водного довкілля, здійснення операцій на льоду, тобто захищає населення, довкілля, економіку і безпеку держави в морських регіонах, включаючи берегову лінію, порти і внутрішні води;

-удосконалення авіаційного підрозділу Національної поліції України, основою якого є державна установа «Центр авіаційного забезпечення Національної поліції України» відповідно до потреб та світових практик використання таких підрозділів з відповідною функціональною побудовою;

-удосконалення авіаційної бази (вертодрому) Національної поліції України, удосконалення інфраструктури місць дислокації підрозділів з урахуванням специфіки покладених на них завдань та особливостей регіону;

-модернізація матеріально-технічної бази підрозділів водної поліції, забезпечення їх сучасними транспортними та технічними засобами – спеціалізованими суднами морського та річкового призначення, гідроциклами, автомобілями підвищеної прохідності для транспортування

причепів із суднами, мікроавтобусами, безпілотними літальними апаратами, комплексними системами виявлення, відстеження та протидії БпЛА, системами моніторингу надводної та підводної обстановки тощо, у тому числі шляхом залучення міжнародної допомоги;

-здійснення заходів з удосконалення нормативно-правової бази, у тому числі у сфері протидії екологічним правопорушенням на воді, забезпечення безпеки на морському та річковому транспорті, застосування БпЛА і засобів контр-БпЛА в правоохоронній діяльності;

-розроблення дієвих механізмів, методик та рекомендацій щодо застосування засобів протидії несанкціонованим польотам БпЛА, які використовуються для вчинення правопорушень;

-відбір, підготовка поліцейських відповідно до вимог та специфіки завдань, функцій і практичної спрямованості Системи підрозділів поліції на воді та авіаційної повітряної підтримки;

-розвиток міжнародного співробітництва із зарубіжними правоохоронними органами з тотожними функціями щодо організації протидії правопорушенням, обмін досвідом та проведення спільних операцій і навчань, а також співпраця з міжнародними, державними та громадськими організаціями в межах компетенції;

-упровадження практики підвищення кваліфікації та стажування поліцейських у відповідних закладах, органах, установах держав – членів Аквапол, ЄС та НАТО, а також участь у міжнародних навчаннях, семінарах, тренінгах, інших навчально-практичних заходах.

